

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки
Кафедра педагогіки та методик навчання

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Формування навчальної поведінки у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня в умовах інклюзивного навчання

Виконала студентка групи ПОм-2
спеціальності 013 Початкова
освіта
Саєнко Тетяна Андріївна
Керівник: Антоненко І.Ю.
Рецензент:
Нормоконтроль: Антоненко І.Ю.

Запоріжжя 2024 р.

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 48 с., 3 табл., 4 рис., 19 джерел, 11 додатків.

Об'єкт дослідження: навчальна поведінка молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня в умовах інклюзивного навчання.

Мета роботи: теоретично обґрунтувати, практично розробити та експериментально перевірити систему роботи щодо формування навчальної поведінки у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня.

Методи дослідження:

теоретичні: вивчення і теоретичне узагальнення наукових матеріалів зі спеціальної літератури з проблематики дослідження; аналіз анамнестичних даних; бесіди з батьками, вчителями, асистентами вчителів;

емпіричні методи: праксиметричні (вивчення та аналіз інноваційного педагогічного досвіду), діагностичні (інтерв'ювання), констатувальний та формувальний експерименти;

статистичні: кількісний і якісний аналіз експериментальних даних щодо рівнів сформованості навчальної поведінки у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня, методи статистичної обробки даних за Q-критерієм Розенбаума.

Діти з легкими порушеннями інтелектуального розвитку складно проходять етап адаптації до умов освітнього закладу, властиві їм дизонтогенетичні особливості ускладнюють процес формування навичок навчальної поведінки. Структура дефекту при порушеннях інтелектуального розвитку досить складна, саме тому, враховуючи сучасні тенденції суспільства щодо соціальної інклюзії, актуальним є питання формування навчальної поведінки у молодших школярів з легкими інтелектуальними порушеннями в умовах інклюзивного навчання.

НАВЧАЛЬНА ПОВЕДІНКА, УЧНІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ, ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ, ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ПОРУШЕННЯ ЛЕГКОГО СТУПЕНЯ, КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВИЙ ВПЛИВ

ВСТУП

Інтеграція України в європейський простір та імплементація інклюзивного підходу призвели до ґрунтовних трансформаційних змін освітньої парадигми. Суспільство переорієнтовується з медичної моделі сприйняття осіб з особливими освітніми потребами на соціальну модель, підґрунтям якої є реалізація права на освіту кожної дитини, незалежно від її можливостей чи досягнень. Нормативно-правове підтвердження впровадження інклюзії представлено у Конституції України (у ст. 53 вказано, що «кожен має право на освіту; повна загальна середня освіта є обов'язковою»), Законах України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», ратифікованій Конвенції про права осіб з інвалідністю.

Донедавна учні початкової школи з легкими порушеннями інтелектуального розвитку здобували освіту виключно за сегрегаційним типом, тобто в спеціальних освітніх установах. На сьогодні окреслена категорія учнів має право здобувати освіту не тільки в спеціальних установах, а й в інклюзивних закладах загальної середньої освіти.

Питання адаптації дітей до умов закладу загальної середньої освіти завжди було дискусійним. Діти з унормованим типом розвитку, вступаючи до початкової школи, стикаються з черговою віковою кризою, пов'язаною із набуттям нового соціального статусу та адаптацією до нових умов навчання. Діти з легкими порушеннями інтелектуального розвитку також проходять цей етап, але окрім зазначених психологічних аспектів, властиві їм дизонтогенетичні особливості ускладнюють процес формування навичок навчальної поведінки, що своєю чергою ускладнює процес включення в інклюзивний загальноосвітній простір та пролонгує терміни адаптації. Структура дефекту при порушеннях інтелектуального розвитку досить складна, саме тому, враховуючи сучасні тенденції суспільства щодо соціальної інклюзії, актуальним є питання формування навчальної поведінки у молодших школярів з легкими інтелектуальними порушеннями в умовах інклюзивного навчання.

Об'єкт дослідження – навчальна поведінка молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня в умовах інклюзивного навчання.

Предмет дослідження – процес формування навчальної поведінки у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку в умовах інклюзивного навчання.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, практично розробити та експериментально перевірити систему роботи щодо формування навчальної поведінки у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня.

Досягнення поставленої мети вимагає рішення наступних **завдань**:

1. Узагальнити теоретичний матеріал з проблеми формування навчальної поведінки у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня в умовах інклюзивного навчання.

2. Довести актуальність застосування методів візуальної підтримки для формування навчальної поведінки у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня.

3. Виявити рівні сформованості навчальної поведінки у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня.

4. Розробити систему роботи з формування навчальної поведінки у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня та експериментально перевірити її ефективність.

Методи дослідження:

- теоретичні методи: вивчення і теоретичне узагальнення наукових матеріалів зі спеціальної літератури з проблематики дослідження; аналіз анамнестичних даних; бесіди з батьками, вчителями, асистентами вчителів з метою визначення актуального рівня сформованості навчальної поведінки у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня;

- емпіричні методи: праксиметричні (вивчення та аналіз інноваційного педагогічного досвіду), діагностичні (інтерв'ювання), констатувальний та формувальний експерименти;

- математико-статистичні – кількісний і якісний аналіз експериментальних даних щодо рівнів сформованості навчальної поведінки у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня, методи статистичної обробки даних за Q-критерієм Розенбаума з метою підтвердження того факту, що

суттєві зміни між співвідношенням статистичних показників рівня сформованості навчальної поведінки у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня є наслідком застосування запропонованої системи роботи, а не впливом фактору випадковості.

Елементи наукової новизни одержаних результатів полягають у доповненні теорій і методик формування навчальної поведінки; визначенні коефіцієнтів та рівнів сформованості навчальної поведінки у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня.

Практична значущість одержаних результатів дослідження полягає в апробуванні системи роботи з формування навчальної поведінки у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня в умовах інклюзивного навчання; розробці рекомендацій для вчителів та асистентів вчителів з формування навчальної поведінки у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня в умовах інклюзивного навчання.

Апробація результатів дослідження. Матеріали дослідження були представлені на: Всеукраїнській науково-практичній конференції “Інтеграція науки і практики в умовах модернізації спеціальної освіти України” (Херсон, 23-24 березня 2023); IV Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих вчених “Освітні і культурно мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір в умовах воєнного часу” (Запоріжжя, 13-14 квітня 2023); VI Міжнародній науково-практичній конференції “Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму” (Кам’янець-Подільський, 24-25 листопада 2022); Науково-практичній інтернет-конференції молодих науковців та студентів “Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи” (Івано-Франківськ, 27-28 жовтня 2023. Оpubліковано три фахові статті (категорії Б): Особливості організації корекційно-розвиткового процесу для дітей з синдромом Дауна на різних вікових етапах їхнього розвитку. *Науковий журнал Хортицької національної академії*. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2021. № 5 (2021). Розділ 3. Спеціальна освіта. С. 138-150; Вплив особливостей дизонтогенезу психічного розвитку на формування навчальної поведінки учнів із розладами аутистичного спектра. *Науковий журнал Хортицької національної академії*. Серія: Педагогіка.

Соціальна робота. № (2)7. Запоріжжя, 2022. С. 158-167; Порівняльна характеристика онтогенезу комунікативно-мовленнєвого розвитку та його дизонтогенезу при синдромі Дауна. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова.* Серія 19. С. 66-73.

ВИСНОВКИ

Дослідження проблематики формування навчальної поведінки у здобувачів освіти молодшого шкільного віку з порушення інтелектуального розвитку в умовах інклюзивного навчання дозволило нам зробити наступні висновки.

Нормативно-правове підґрунтя інклюзивної освіти в Україні забезпечує право учнів початкової школи з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня здобувати освіту в інклюзивних закладах загальної середньої освіти за місцем проживання. Держава гарантує розбудову інклюзивного середовища в закладах освіти, що своєю чергою забезпечує психолого-педагогічний супровід учнів цієї нозології, а також надання їм додаткових корекційно-розвиткових послуг.

Структура дефекту при порушеннях інтелектуального розвитку легкого ступеня обумовлює труднощі формування навчальної поведінки. Молодші школярі цієї нозологічної групи через недостатність пізнавальної діяльності, недостатній розвиток вищих психічних функцій мають труднощі: розрізнення часу уроку та часу перерви; дотримання правил поведінки; саморегуляції; організації робочого місця; виконання інструкцій вчителя / асистента вчителя; користування шкільним приладдям; використання підручників, посібників за призначенням.

Доведено актуальність застосування методів візуальної підтримки для формування навчальної поведінки у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня. Учні зазначеної категорії мають добре розвинену механічну та зорову пам'ять. Враховуючи ці особливості, а також той факт що здобувачі освіти цієї нозологічної групи потребують поділу будь-якої інформації на частини методи візуальної підтримки сприятимуть формуванню навчальної поведінки у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня.

Охарактеризовано специфіку проведення діагностики. Визначення рівнів та коефіцієнтів сформованості навчальної поведінки здійснювалося комплексно: анкетування батьків; анкетування вчителів та асистентів вчителів; відстеження динамічних змін під час навчально-виховного процесу (здійснювалося асистентами вчителів). Кількісний та якісний аналіз результатів констатувального експерименту свідчить про недостатній рівень сформованості навчальної поведінки у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку легко ступеня, що обумовлено складною структурою дефекту.

Теоретично обґрунтовано та апробовано систему роботи щодо формування навчальної поведінки у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня, метою якої є формування та корекція навичок базової соціальної взаємодії, формування та корекція навичок базової поведінки під час навчально-виховного процесу та режимних моментів, розвиток навичок самостійності.

Проведене експериментальне дослідження ефективності системи роботи щодо формування навчальної поведінки у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня. Порівняльні дані засвідчують, що відбулося зростання коефіцієнтів сформованості навчальної поведінки: 5 здобувачів досягнули високого рівня результатів – 28 %. На середньому рівні опинилося 10 учнів – 55,5%, це ті респонденти, які знаходились на низькому рівні під час констатувального експерименту. Здобувачів із низьким рівнем сформованості констатовано 16,5 %, що на 55,5 % менше, ніж під час констатувального експерименту.

За результатами дослідження розроблено рекомендації для вчителів початкової школи та асистентів вчителів щодо формування навчальної поведінки у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня в умовах інклюзивного навчання.